

Kozomos Emőke¹

Könyvismertetés

Halmi Péter (szerk.)

Fenntarthatóság a közgazdaságtudományban – Elméleti alapok, alkalmazások című művéről

Az Akadémiai Kiadó jóvoltából, prof. dr. Halmi Péter szerkesztésével és a Magyar Nemzeti Bank, illetve a Budapesti Metropolitan Egyetem támogatásával a 2023-as évben létrejött és megjelent a *Fenntarthatóság a közgazdaságtudományban* című kötet. A kiadás segítséget nyújt a szakemberek számára, akik a kötet segítségével helyzetelemzéseket készíthetnek itthon és nemzetközileg egyaránt releváns területeken.

A *Fenntarthatóság a közgazdaságtudományban* című mű egy bevezető és három nagy fejezetből áll. Az alábbiakban a kötet fejezeteit lineáris sorrendben mutatom be.

A bevezető fejezet, amelynek kötet szerinti címe a „Fenntarthatóság a közgazdaságtanban – Kiindulópontok és megválaszolandó kérdések”, bemutatja a fenntarthatóság problémakörét, amelyek kihívást jelentenek a közgazdaságtan kutatói számára. A fenntarthatóság a dinamikus reálgazdaság és a pénzügy területeinek kapcsolatrendszerébe ágyazódik be mint kutatási terület, ugyanakkor messze áll a teljes átláthatóság helyezettől. Egy biztos: társadalmi, gazdasági és környezeti befolyással egyaránt rendelkezik. A környezeti fenntarthatóság ugyan nem kínál pontos megoldásrendszert, de biztos kiindulópontot, illetve utat jelent egy konkrét probléma detektálása érdekében. Ennek oka, hogy a közgazdaság mint tudomány olyannyira szerteágazó mátrix, amelyet soha nem lehet tökéletesen megfejteni és megalkotni, csupán célszerűen alkalmazni, főként a tudományágak összekapcsolásának értelmezésekor.

A bevezető fejezet első része az ökoszisztémát mint kiemelt keretet mutatja be, amely az emberek általi termelés, kibocsátás és megújulás egyensúlyát jelenti. Így jutunk el a fejezet második problémaköréhez, a klímaváltozás fogalmához. Értelmezést nyer nemzetközi szinten és az állami szférákban egyaránt annak fontossága, hogy az élelmiszerlánc és az energiatermelés miatt kialakult környezetszennyezési szintek csökkentésére konkrét környezetvédelmi intézkedések bevezetése szükséges. Ezek a területek szoros interakcióba kerülhetnek a jegybankok és egyéb, zöldterületet érintő pénzügyi terekkel.

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerológái Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, e-mail: kozomosemoke@yahoo.com

Ezt követően a harmadik alfejezet a jegybankok zöldvilág felé való aktivitását mutatja be. A jegybankok működési mechanizmusukból következően politikamentesebb döntéshozatalt képviselnek, és ezért a bizalom, illetve a hitelesség jegyében részt kívánnak venni a zöldfolyamatokban. Működésük a zöldtevékenységek terén még sok további tapasztalatot igényel, ezért úgynevezett stresszteszteteket végeznek a fiskális politika és a környezetvédelmi tevékenységek összeegyeztetése végett, amelyek segítségével a bizalmi és diszkrecionális döntéshozatal mellé tárgyilagosságot is tudnak csatolni.

A negyedik alfejezet, a makrogazdasági fenntarthatóság tématerületen belül a potenciális növekedést tárgyalja mint a fenntarthatóság elengedhetetlen ismervét. Itt egy mindannyiunk számára fontos modell és hipotézis értelmezése kerül előtérbe, miszerint Európa bizonyos területein érezhetjük a potenciális növekedés lassulása okozta egyfajta instabilitást a mindennapokban úgy pénzügyi, mint oktatási, egészségügyi és egyéb gazdasági területeken. A népességelöregedés szintén az említett növekedés gátló tényezője.

Az ötödik alfejezet az Európai Unió tagállamai számára a strukturális reformok kivitelezése érdekében három dimenziót kínál: a sérülékenységet, a sokkelenyelő képességet és a kilábalási képességet. Adaptálható folyamatként mutatkozik be a reziliencia, amely főszereplőként jelenik meg a gazdaságok hosszabb távon alkalmazott fenntarthatósági léteben. A gazdasági, pénzügyi, társadalmi rendszerek kölcsönhatása és azok inkluzív növekedése eredményként szolgál mindarra a problémára, amelyet egy válság vagy éppen egy háború maga után hagy. Ebben a tekintetben egy gazdaságot érintő sokkhatás előmozdítja a fenntarthatóság jegyében a minél sürgetőbb helyreállítási folyamatokat. Ez akkor a legeredményesebb, ha az inkluzív növekedés értelmében a gazdasági és társadalmi szférák leggyengébb szereplői is fontos figyelmet kapnak, és helyzetük hozzájárul a megoldáshoz.

A bevezetés hatodik alfejezete alapján az államok számára fontos a nemzetközi tőke és a munkaerőmozgás vizsgálata is. Mindez összefügg a jegybankoknak a zöldcselekményekkel kapcsolatban vállalt globális szerepével.

A bevezetést követő, elsőként számozott fejezet a „Makrogazdasági kérdések” címet viseli. Ezt a fejezetet is több tanulmány alkotja. Az első tanulmányt Kaszab Lóránt, Morvay Endre, Világi Balázs, Vonnák Balázs jegyzik. Friss fejleményeket ismertetnek a klímaváltozás gazdaságtana köréből. Eredményeik a múltból származó klímadatokból indulnak ki, ugyanakkor a számítások a jelenre vonatkoznak. Az alfejezetben tehát a mindannyiunkat érintő drasztikus világproblémáról olvashatunk: a globális népességnövekedésről, az energiaszektor telhetetlen emberek általi kizsákmányolásáról, az élővilág tönkretételéről, a természeti kincsek leigázásáról, a gazdaságok növekedéséről, amelyek drasztikus kihívást eredményeznek a természet és a bolygónk további fennmaradása tekintetében. E problémák detektálásának a következménye a zöldpénzügyek előtérbe kerülése, amelynek eszközei motiválhatják, felerősíthetik az alacsony szén-dioxid-gazdaságra történő átállást. A klímapolitika változásai, az új technológiák megjelenése és a megnövekedett fizikai kockázatok a pénzügyi eszközök ártértékelését is szükségessé teszik. A kedvező folyamatokat elő lehet segíteni a szén-dioxid-adóval, jegybankok segítségnyújtásával és egyéb olyan kezdeményezésekkel, amelyek a társadalmi és környezeti, mezőgazdasági fenntarthatóságban partnerek lehetnek.

Az első fejezet második tanulmánya a teljesítménykapacitással foglalkozik. Amint a szerző, Halmai Péter bemutatja, rövid és hosszú távú megközelítések és használati perspektívák olyan alternatív módszerekhez vezetnek, amelyek feltárják a fenntarthatósági eszmék és a gazdasági, illetve környezettudatos jóléti lehetőségek közt a megfelelő módszereket. A Covid-19-járvány időszakának gazdasági hatásai a 2008-as gazdasági világválság után fontos szerepet kapnak az Európai Unió régióinak gazdasági elemzésében. A vizsgálat központi eleme, a járványidőszak, oly módon képez kulcsfontosságú tényezőt, hogy a gazdasági stabilitás, a divergencia fennmaradása és egyes, főként mediterrán éghajlatú országok gazdasági helyzete hogyan változott, milyen visszamaradás érzékelhető mindmáig az ország területén.

Ezt követően Marton Ádám az idősödő társadalom hatásait vizsgálja a fiskális politika és a gazdasági növekedés perspektívájából. Ehhez szorosan kapcsolódik Banai Ádám és Kolozsi Pál Péter elemzése a klímaváltozás hatásairól és a jegybankokba vetett bizalomról. Utóbbit a központi környezeti elemként intézményi szinten elemzik a szerzők, majd rávetítik a közpolitikára. Felhasználják a Knack- és Zak-modelleket, amelyek szerint az oktatás színvonalának fokozatos növelése és a jövedelemkülönbségek elmosása, azok egy szintre emelése hatékony, strukturális reformokat eredményez. A monetáris politika értelmében a jegybankok kulcsfontosságú szerepet képviselnek, hiszen bizalmat nyújtanak azáltal, hogy stabilabb gazdasági környezetre mutatnak rá, csökkentve akár az inflációs nehézségek hatásait. Hitelességük értelmében fontos a rendszeres, naprakész kommunikáció és kommunikációs csatornák használata.

A jegybankok tehát az éghajlatváltozás és az ökoszisztémánk felborulásának következményei mellett egyfajta fő menekülési útvonalat jelentenek. E téren a jegybankok szerepét a zöldbefolyás értelmezésével összefüggésben Bódi-Schubert Anikó és Ritzlné Kazimir Ildikó vizsgálta. A szerzők olyan tényezőket említene, amelyek az ezredfordulót követően a magyar készpénztartási hányadot befolyásolták és alakították. Pénzkereseti modellek elméleti megközelítéséből áttértek a pénztartási szokások hányadmodellezésére is, amelynek eredménye, hogy a 2000–2022-es években a magyar készpénzállomány és a reál-GDP instabil helyzetben volt. Ennek okai a bizonytalanságból, az intézményi környezet alakulásaiból, a kockázati faktorokból és a vagyontartási helyzetekből adódhattak össze. Elemzésük szerint az erőforrások szuboptimális helyzete abból következhetett, hogy a gazdasági szereplők igen magas arányban halmozták fel a készpénzállományukat.

A kötet második nagy fejezete a „Nemzetközi gazdaságtani dimenziók” címet viseli. Ebben a részben Bódi-Schubert Anikó és Ritzlné Kazimir Ildikó kapcsolati síkokat értelmeznek és ebből adódóan csomópontokat kutatnak a globális gazdaságot felépítő elemek területén. A szerzők rendszereket alkotnak, amelyekben beazonosítják a hálózatokat (például geopolitikai hálózatokat vagy fogyasztói, technológiai hálózatokat), a hálózati kapcsolatokat és azok egymás közti viszonyait. A komplexitás mellett ez a tanulmány kitér egy kritikus helyzet okozta sérülékenységre, mégpedig a Covid-19-járvány okozta geopolitikai helyzetre is.

A könyv ezt követően Bánkuty-Balogh Lilla, Szalai Zoltán és Lehmann Kristóf írása révén a dollárdominancia fenntarthatóságát mutatja be. A háborúk és szankciók, valamint a globális szinten okozott pénzügyi hatások tárgyalása mellett a fejezetben helyet

kap a kulcsdeviza és az energetikai szektor kapcsolata is. Ennek oka, hogy a közjóságok, úgymint a pénzügyi és társadalmi, környezeti intézmények szorosan összefüggenek és folyamatos megújulás kellene hogy jellemezze őket. Mint megállapítják, bár pénzügyi rendszerek függenek a globális versengéstől, ugyanakkor a *petrodollár-alapú* globális szintű pénzügyi rendszer összességében stabilitást mutat annak ellenére, hogy részben tartalmaz „kivetnivalót” is.

A következő írásban Gánics Gergely és Neszveda Gábor kutatók Görögországon keresztül szemléltetik a *természetes reálkamatot*. A tanulmányban a 1997–2019 közti időintervallum becslési adatait és szakirodalmi eredményeit összesítik. A trendek különböző összetevői mellett a gazdasági teljesítményt és ezen belül a megfigyelt, illetve természetes reálkamatot értelmezik.

A kötet harmadik, és egyben záró fejezete a „Zöld pénzügyek” címet viseli. Ebben a részben Seregdi László a bankok prudenciális szabályozásának gazdaságpolitikai eltérítésére mutat lehetőségeket. Három területet érint ebben a témában, így a prudenciális szabályozásokat, amelyeket érdemes figyelembe venni a kockázatalapjukkal egyetemben. Emellett az ESG, azaz környezetvédelmi, társadalmi és irányításbéli szabályozások még mind változó hatással vannak a tőkekövetelményekre. Végül, állítja, a tőkepufferek ezen a területen nagyon fontosak, hiszen egyszerre hatnak számos banki tulajdonos és vezető döntéshozatalára.

A klímasemleges bankok kihívásait és módszertani kérdéseit Gyura Gábor foglalja össze. A *net zero bankok* nemzetközi gyakorlatát és a Magyarországon történő alkalmazási modelleket a fenntarthatóság zöldpénzügyi világával kapcsolatban szemlélteti. A pénzügyi szektorban a bankok nem csupán a saját kibocsátásukért, hanem az úgynevezett klientúrájuk, támogatott feleik üvegházhatásáért is felelősséggel tartoznak. Bár a klímasemleges beruházások és a zöldtechnológiával kapcsolatos támogatások nagy előnyt és becsületes részvételt jelentenek a banki szektor részéről a környezettudatosság és a bolygó védelme érdekében, a klímasemlegesség koncepciója értelmében a bankok még mindig rengeteg kérdéssel és kihívással állnak szemben. A hazai fejlemények tekintetében Nagy Gábor, Sárvári Balázs és Varga Bence a Magyarország területén történő zöldhitelezési formákat vizsgálja. Mint írják, a Magyar Nemzeti Bank egyrészt kötelezettségből, másrészt sajátos innovatív megoldásrendszere miatt egyre több zöldhitelezési formát igyekszik nyújtani. Mindezt szakértők bevonásával igyekszik megtenni a nemzetközi példákat alapul véve. Fontos, hogy az innovatív termékfejlesztéseket részesítse előnyben, az oktatási területekkel együtt.

Végül a kötet zárótanulmányában a vállalati, nemteljesítési és lakossági hitelkockázatok területén való modellezést érintően a Magyar Nemzeti Bank klímatesztjének elemzése Bach Alexandra, Csorba Norbert, Héjja Borbála, Kim Donát, Monostori Zoltán, Soós Gábor Dániel, Szentmihályi Szabolcs és Várgedő Bálint nevéhez fűződik.

A fent röviden bemutatott kötet igényes, sok kutatási réteget magában foglaló szak- és tanulmánykötet. A fenntarthatóság jegyében egyre inkább digitalizált társadalmunk a folyamatos jólétre és kényelemre törekszik, de sajnos kezdi elérni lehetőségeinek korlátait. Amint a kötetből is látszik, a témakör kulcsa a globális probléma fogalma: a fenntarthatóság nem csupán az egyes országokat vagy egy kontinenst, hanem az egész globuszt érinti. Ebből adódóan a természettudomány és közgazdasági tudományágak talán soha nem tapasztalt összefogást igényelnek. Gazdasági és pénzügyi szakemberek

hozzaértése, országokat átívelő megoldásokat szolgáló kutatásaik jelenthetik az utat a klímaváltozásból adódó és a légszennyezési problémák megoldására. Így talán lehetővé válhat a soha nem tapasztalt környezeti károk és szerencsétlenségek megfékezése.

Összességében tehát az mondható, hogy a fenntarthatóság kérdésköre a közgazdaságtanban mindannyiunk életének egyik fő befolyásoló tényezőjévé vált, amit a bemutatott kötet kiválóan példáz. Ebből adódóan akár gazdasági szakemberek, akár a civil szférából származó egyének vagyunk, bátran nyúlhatunk a bemutatott kötethez, és hasznos tanácsait a mindennapjaink részévé tehetjük.

Felhasznált irodalom

HALMAI Péter szerk. (2023): *Fenntarthatóság a közgazdaság-tudományban – Elméleti alapok, alkalmazások*. Budapest: Akadémiai.

